

розвиватися в Україні, також, Римо-Католицька Церква (883 громади), протестантизм, який об'єднав 7721 релігійну організацію; мусульманство (11 001 громада), кероване чотирма управліннями; іудаїзм, представлений сімома течіями (258 громад); новітні релігійні течії та напрямки (харизматичний, крішні, буддисти, і т. д.). Помітний приріст мають баптисти, свідки Єгови. Так коротко виглядає сучасна релігійна карта України [7, 118 – 119].

Наведена вище статистика дозволяє зробити висновок про те, що політичні партії, в порівнянні з релігійними організаціями, втратили вплив на свідомість громадян. Як демонструють останні роки, дана тенденція поглиблюється, і диспропорція у довірі та симпатії українців, все більше переважає на користь церкви. Врешті, державна та церковна діяльність можуть бути різними або однаковими, вони можуть доповнювати одна одну в демократично-правовому суспільстві, або протистояти одна одній, про що свідчить епоха комуністично-тоталітарної системи [1, 34 - 37].

Затаких обставин постає цілком закономірне запитання: чи може Церква консолідувати українське суспільство? Беззаперечно, Церкві це підсилу! Але для цього, в першу чергу, необхідне об'єднання самої Церкви, адже розбрат – глибока рана на тілі українського суспільства.

Висновки. Отож, товариство «Просвіта» доклало величезних зусиль і справило значний вплив на церковне життя в Україні. Зокрема, на Волині у міжвоєнний період, завдяки зусиллям товариства успішно розгорнувся рух за українізацію Православної церкви, що посприяло консолідації українського суспільства навколо національної ідеї, і національної церкви та громадської організації, які пропагували цю ідею. Окрім того, можна стверджувати, що товариство «Просвіта» виховало багатьох активних діячів церковного руху.

Джерела та література:

1. Бліхар В. Філософський контекст проблематичності державно-церковного співіснування / В. Бліхар // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. – Львів: Видавництво НУ «Львівська політехніка». – 2008. – № 20. – С. 33–37.
2. Борщевич В. Українська Православна церква на Волині у 20-40-х рр.. XX ст. / В. Борщевич // Автореферат дис... канд.іст.нак спец. 07.00.01 – історія України. – Львів, 2000. – 20 с.
3. Віросповідання та національний склад населення північн-східних земель Польщі (на підставі переписів з дн. 30. IX. 1921 і 9. XII 1931 рр.) // Церква і нарід. – 1935. – № 16. – С. 471 – 479.
4. Державний архів Волинської області (ДАВО). – Ф. 46, оп. 9, спр. 690.
5. ДАВО – Ф. 54, оп. 3, спр. 81.
6. Кучерепа М., Давидюк Р. Волинське українське об'єднання (1931 – 1939 рр.) / М. Кучерепа, Р. Давидюк; відпов.ред. А. Якубюк. – Луцьк: Надстир'я, 2001. – 419 с.
7. Левик Б. Християнська мораль у сучасному суспільстві / Б. Левик // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – К., 2010. – № 19. – С. 117 – 121.
8. Савчук Б.П. Волинська «Просвіта» / Б. П. Савчук: монографія. – Рівне: «Ліста», 1996. – 154 с.
9. Самчук У. На білому коні / У. Самчук // Дзвін, 1993. – № 2 – 3. – С. 44.
10. Сорока Ю. Романівський просвітянський осередок у 1920 – початку 1930-х років / Ю. Сорока // Науковий Вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Історичні науки. – № 3(328). – Луцьк: Вежа, 2016. – С. 53 – 58.
11. Стрільчук Л. Просвітницька діяльність української інтелігенції в таборах для переміщених осіб у західних окупаційних зонах (1944 – 1951 рр.) / Л. Стрільчук // Науковий Вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Історичні науки. – № 3(328). – Луцьк: Вежа, 2016. – С. 69 – 71.
12. Філіпович М. Луцька «Просвіта. 1918 – 1935 рр. / М. Філіпович. Монографія. – Луцьк: «Вежа», 2007. – 240 с.
13. Strilchuk L. The Ukrainian-Polish Confrontation in Volhynia in the Second World War: Historical Memory Transformations / L. Strilchuk // Copyright 2018 «Codrul Cosminului», Vol.24. – 2018, No. 1. – P. 145 – 164.

УДК 94(477.82)«1918/1939»:[329:061.2]

Галина Панишко

Угодовські партії Волині та Волинська „Просвіта”: діяльність та оцінка урядової політики Дрогої Речі Посполитої

Досліджено та проаналізовано процес виникнення, становлення та діяльності українських угодовських партій та оцінка ними суспільно-економічної та суспільно-політичної ситуації на Волині у міжвоєнний період. Діяльність партій відбувалася у взаєминах з такими організаціями як ВУО, «Просвіта» та структурні складові «Просвіти». Розкрито процес інституалізації цих політичних утворень у 30-х рр. XX ст. Означено роль та вплив

Волинської «Просвіти» на політичне, культурне життя регіону, неприхильне відношення польської адміністрації, репресії та заборони, що стримували розвиток товариства та його складових («просвітянські хати», «народні хори», «рідна хата» та ін.). У «волинській політиці» Г. Юзевського «Просвітам» не було місця, оскільки як зазначалося у листі з Волинського воєводського управління до Міністра внутрішніх справ 7 листопада 1927 р.: «Існуючі на Волині культурно-освітні товариства «Просвіта» ніколи не були чисто освітньою установою, оскільки часом в них виразно проявлялися політичні тенденції». Власти забороняли реєструвати філії «Просвіти», нищили їх майно. Щоб чимось заповнити культурно-освітній вакуум, Г. Юзевський сприяв будівництву нового типу мережі суспільної організації, якою стали «просвітянські хати». Поділяючи плани воєводи, Волинське українське об'єднання стало організатором нових культурно-освітніх товариств. Фактично ВУО переймає на себе ідею просвітянського руху і стає його репрезентом. Зменшення кількості «Просвіт» та збільшення «Просвітянських хат» були виразом проурядової політики Речіпосполитої на Волині. Ідеологія проурядових угодовських партій, що діяли на Волині, також ідеологія ВУО будувалася на основі польсько-української співпраці, що часто ставали вище інтересів українства.

Ключові слова: Волинь, Волинське воєводство, Генріх Юзевський, угодовські партії, аграрна реформа, ВУО, «Просвіта», просвітянські хати, політика, суспільно-політична ситуація, поліетнічне суспільство, міжвоєнний період, II Річ Посполита, локальний рівень

Panyshko G. Volyn's Ukrainian conspiratorial parties and Volyn Prosvita: Activities and Evaluation of the Second Rzecz Pospolita Government Politics.

The research is devoted to the issues of emergence, development and activity of the Ukrainian conspiratorial parties in the interwar period. The importance is placed on the interpretation of the social-economic and social-political situation in Volyn in that period in terms of those parties' ideology. The activities of the parties were carried out in co-operation with such organizations as VUO, "Prosvita" and other structural units of "Prosvita". The process of institutionalization of these political entities in the 30's of the twentieth century has been revealed and analyzed. The author argues the role and influence of the Volyn organization of "Prosvita" on the political and cultural life of the region, including the unfavorable attitude of the Polish administration to their activities, repression and prohibitions, which restrained the development of the society and its structural units, such as Enlightenment Houses, Folk Choirs, "Native Hut" and others. In the "Volyn politics" of Henryk Józewski there was no place for the activities of "Prosvita". In the letter from the Volyn Voievodship Directorate to the Minister of the Interior Affairs on November 7, 1927 it has been pointed out: "Cultural and educational society "Prosvita" in Volyn has never been purely educational institution, since we can clearly trace political tendencies in its activity". The authorities prohibited to register the branches of "Prosvita", often destroyed their property. In order to fill up the created educational and cultural vacuum, H. Józewski promoted the formation of a network of a new type of social organizations, which became known as the "Enlightenment Houses". Supporting the Voievod's (the governor) policy, the Volyn Ukrainian Association had become an organizer of the new cultural and educational societies. In fact, the VUO assumed the idea of the Enlightenment movement and became an agent of it in the region. Reduction of the number of "Prosvita" organizations and increasing the number of "Enlightenment Houses" was an indicator of the pro-government policy of the Rzeczpospolita Polska in Volyn. The ideology of pro-government conspiratorial parties, operating in Volyn, as well as the ideology of the VUO was formed on the basis of the Ukrainian-Polish cooperation, often neglecting the interests of the Ukrainians.

Keywords: Volyn, Volyn Voievodship, Henryk Józewski, conspiratorial parties, agrarian reform, VUO, "Prosvita", "Enlightenment Houses", policy, social-political situation, polyethnic society, interwar period, Second Rzeczpospolita, local level.

Постановка наукової проблеми та її значення. Виникнення та діяльність угодовських партій та організацій було закономірним і об'єктивним явищем у міжвоєнний період у Волинському воєводстві. Становлення та практична діяльність регіональних волинських партій пропольського спрямування було відображенням об'єктивної картини суспільно-історичного процесу як у державі так і в регіоні Західна Волинь. Важливим є дослідження політичних традицій Волині, процес формування різних партій, їх співпраця з товариством „Просвіта”, оскільки у 20-х роках визначальну роль у політичному та культурному житті Волині відігравали „Просвіти”. Утворення з ініціативи польських властей ВУО (Волинське українське об'єднання) повинна була сприяти поширенню насамперед ідей польсько-українського співжиття і співпраці. ВУО було локальною партією, бо діяло лише на Волині. Регіоналізм польської національної політики особливо відзначився на суспільно-політичному житті Волинського регіону, на аграрно-господарських перетвореннях.

Аналіз останніх досліджень з теми: Внесок у дослідження поставленої проблеми здійснили сучасні українські вчені: Ю. Крамар, Р. Давидюк, М. Кучерепа, Г. Панишко, Я. Шабала, О. Постельжук та ін.

Виклад основного матеріалу.

Розглядаючи Волинь, як складову частину держави, польська влада спрямовувала економічну політику на швидку інтеграцію регіону до складу Другої Речі Посполитої. Разом з тим, у результаті реформування створювалися передумови для позитивних зрушень у сільському господарстві, оскільки урядові кола зміцнювали свої позиції не лише силовими методами, а й економічно регіональними діями в інтересах як держави, так і громадян [1, 3].

Аграрна реформа, незважаючи на незавершеність, принесла зміни у структуру селянських господарств, сприяла підвищенню продуктивності сільськогосподарського виробництва, активізувала ринкові відносини.

Серед східних воєводств Польщі Волинь відзначалася особливою специфікою міжнаціональних і міжконфесійних стосунків. Програма інтеграції окремих регіонів до складу Польської держави ретельно опрацьовувалися як на загальнодержавному рівні так і на рівні місцевих адміністрацій („польська програма” воєводи С. Довнарівича, „шльонська програма” воєводи М. Гражинського). Від початку 1920-х рр. концепція „волинського регіоналізму” активно використовується в політиці польського уряду на території Волинського воєводства [2, 132].

Проте, вже стає зрозумілим, що політика національної асиміляції зазнає невдачі. У 1922 р. волинський воєвода Т. Двораковський констатував, що „полонізаційна політика на терені Волині не має жодних шансів, оскільки маємо проти себе до 80 відсотків русинів”. На ґрунті національного невдоволення формується на Волині український національний рух, який мав чітко виражений антипольський характер. До 40 відсотків населення бере активну участь в українському русі, що може призвести до виступу проти польської влади на Волині. Результатом активізації українського національного руху на Волині стали парламентські вибори 1922 р., які принесли перемогу українським політичним силам у воєводстві: українці здобули 12 мандатів (із 16-ти) до Сейму і чотири мандати (з п’яти) до Сенату. Тоді Волинь не обрала жодного депутата – поляка.

Політика „польсько-українського зближення” на Волині, запропонована воєводою Г. Юзевським у серпні 1928 р. мала сприяти зняттю „польсько-українських суперечностей” і стати символом співжиття обох народів в межах Польської держави. Юзевський вказував, що саме на Волині має бути вирішена проблема „братнього співжиття” польського та українського народів, вказуючи на специфіку відносин між поляками та українцями в європейській історії, в основі яких, на його думку, лежало „взаємне проникнення культур обох народів. [2, 138]. Однак основне місце в реалізації своєї програми Г. Юзевський відводив місцевій польській громаді, яка виконуючи „історичну місію” мала виступати в ролі „організатора суспільно-політичного життя на кресах” [2, 135, 141].

У листопаді 1929 р. на території Волинського воєводства налічувалося близько 800 українських інституцій різних типів. Але більшість центральних осередків цих організацій розміщувалась у Львові. На думку Волинського воєводи Г. Юзевського, Волинь слід повністю ізолювати від впливів через доктрину „Сокальського кордону”. Щоб волинський суспільно-політичний рух не зазнавав сторонніх впливів політичних чинників, слід було створити на думку місцевої адміністрації, нової української політичної організації пропольської ієнтації. Вона мала об’єднати навколо себе представників усіх угодовських сил Волині під опікою місцевої адміністрації, реалізуючи власну політичну концепцію. І щоб український суспільний рух не зазнавав атак сторонніх політичних чинників, Волинь слід позбавити впливів „агресивного галицького націоналізму”. Нова партія, що отримала назву Волинське українське об’єднання була заснована у червні 1931 року, заявивши про свою повну лояльність до польської державності. Програмні цілі передбачалося досягти мирними засобами, шляхами легальної боротьби.

Значну роль у культурно-мистецькому житті українського населення Луцька відіграло товариство „Просвіта”, що здійснювало велику роботу на Волині зі створення українських мистецьких колективів — музичних, театральних, художніх, хореографічних. Так, саме луцька „Просвіта” була ініціатором створення хореографічного колективу на чолі з відомим балетмейстером В. Авраменком. Під його керівництвом у Луцьку в 1922-1923 рр. діяла школа танцю, в якій навчалося 40 осіб. З концертними програмами артисти колективу побували у найвіддаленіших куточках Волині.

Одним з провідних напрямів роботи луцької „Просвіти” була театральна діяльність. У Луцьку діяла музично-драматична секція товариства, яка мала характер аматорського театрального гуртка, що протягом 1923 року здійснив 37 вистав. Вистави відбувалися у приміщенні луцької „Просвіти” або в театрі Кронштейна. У січні 1927 р. при Луцькій повітовій „Просвіті” було створено „Товариство українських акторів”, що значно активізувало український аматорський театральний рух на Волині.

Святкування 10-ї річниці Луцької „Просвіти” відбулося 18 листопада 1928 р. постановкою постановкою драми української письменниці Л. Старицької-Черняхівської „Гетьман Дорошенко”.

На початку 1930-х рр. переслідувань зазнало культурно-освітнє товариство „Просвіта” — одна з найвпливовіших українських організацій Волині. На ту пору на терені воєводства налічувалося 640 організаційних осередків „Просвіт”, які об’єднували 16 700 членів. Лише у 1928 р. на Волині було ліквідовано 318 осередків товариства. У 1935 році їх залишилося сім. За короткий час припинила своє існування наймасовіша українська партія на Волині — Сельроб-єдність. Репресій зазнавали легальні українські партії — Українське національно-демократичне об’єднання і Українська соціалістично-радикальна партія. Органи державної безпеки регулярно проводили акції, спрямовані на викриття підпільної мережі ОУН., яка на початку 30-х рр. розпочала досить інтенсивну пропагандистку і виховну діяльність серед українського населення Волині.

Ліквідація неприхильних щодо Польщі українських угруповань на Волині, яку здійснювала адміністрація Г. Юзевського, відбулася за допомогою тих обмежень, які випливали з концепції так званого „Сокальського кордону”.

Створення легіону українських січових стрільців як окремого підрозділу австрійської армії ознаменувало відновлення збройної боротьби за волю України. УСС ще перед початком Першої світової війни став втіленням передової політичної думки і виражав сподівання національно свідомої частини українського суспільства на виборення української державності.

Важливе значення для поширення та пропаганди національно-державницьких поглядів мала культурно-мистецька діяльність, національно-освідомлююча та просвітницька праця УСС серед широких кіл української громадськості — як у Галичині, на Волині і навіть у Наддніпрянщині. Вже у 1914 році передова частина стрільцтва вела роз’яснювальну роботу серед українців у місці свого постою, залучала до їх спільних маніфестацій, допомагала у створенні різноманітних національних інституцій, зокрема, читалень, господарських осередків, товариств „Просвіти”, організувала курси ліквідації неграмотності. Зокрема протягом 1916-1917 рр. близько двох десятків стрільців під керівництвом сотника Д. Вітовського та четарів М.Саєвича і М. Гаврилка організували на Волині до 100 українських шкіл, працювали в них учителями і навіть видавали підручники для волинської дітвори [3, 174].

Осередками культурно-мистецького життя волинських українців у міжвоєнне двадцятиліття були т. зв. „Просвітянські хати”. Як громадсько-культурні організації, вони діяли під опікою про урядового ВУО на початку 1930-х рр., після того як воєводська адміністрація „зліквідувала” більшість осередків Товариства „Просвіта” на Волині. Статут „Просвітянської хати” відкривав можливості для культурно-освітньої діяльності, через можливість видавати і розповсюджувати підручники, педагогічні і науково-популярні книги, газети, засновувати музеї, книгарні, бібліотеки, читальні. На з’їзді старост Волинського воєводства в 1936 році Г. Юзевський чітко окреслив завдання „Просвітянських хат”, що мало швидше політичний сенс протидіяти „небажаним політичним впливам у волинському селі”. Тому існування „Просвітянських хат” швидше мало політичний сенс і диктувалося завданням „волинської політики” Г. Юзевського. Невипадково, стати членом „Просвітянської хати” можна було лише після підтвердження свого членства у ВУО й підписання декларації про лояльність. Діяльність „Просвітянських хат” на Волині нерідко викликала неприхильне ставлення як з боку місцевих адміністрацій, тому що в Хаті починалося політиканство, так з боку українського населення [4, 248].

Досить важливим і значним було вирішення земельного питання, яке ставало предметом масштабних суперечностей. Здійснювана польською владою земельна реформа характеризувалася всебічним протегуванням представникам титульної нації у час її реалізації. Ті з українців, які стали членами українських угодівських партій та організацій і торували шлях на порозуміння з польською владою, керувалися переважно інтересами „своїх”. Вони прагнули врегулювати українське питання в міжвоєнній Польщі і в такий спосіб забезпечити гармонійну взаємодію „своїх” і „чужих” у багатонаціональній державі [5, 10].

Найбільш поширеною формою та суб’єктом суспільно-політичної діяльності є політична партія. Вона є певною формою політичних рухів з високим ступенем організації та тривалістю. Політична партія є інституціональною формою політичного руху, яка має високий рівень організації і прагне до реалізації своїх цілей через боротьбу за владу або здійснення цієї влади в соціальній практиці [6, 67].

Позиція ПУНС (партія українського національного єднання) обстоювала позицію „аби якнайшвидше було проведено земельну реформу законодавчим шляхом і тим самим прискорити наділення землею безземельних селян, хліборобів ... Всіх тих, хто хоче обробляти землю”.

Визнання інтересів держави — значущий елемент ідеології угодовства. Визнання українськими угодовцями влади Польщі — факт загальновідомий. Предтечею угодовства як суспільного явища були лояльність і конформізм. Справжня лояльність постає як прихильність тієї чи іншої партії до держави та її цінностей. Однак, змирившись з інкорпорацією Західної України Польщею, угодовці не сповідували сепаратистських намірів. Більшість їхніх партій та організацій обстоювали принципи федералізму, який давав шанс на здобуття українцями територіальної автономії. Проте більшість партій не зреклася ідеї створення суверенної Української держави.

Процес інтеграції українців у Польщу мав стати для урядовців своєрідним часовим коридором, використання якого надало б можливість врегулювати найголовнішу їхню проблему — набуття землі. Це зумовлювалося тим, що з самого початку проводячи земельну реформу в Західній Україні, поляки намагалися робити ставку на великі приватні селянські господарства, здебільшого польські.

Сама аграрна реформа стала вирішальним чинником критичної оцінки членами УНП дій влади. Демонструючи свій національний патріотизм, унівці оцінювали дії уряду як такі, що повністю нівелюють норми конституції та земельного законодавства держави: „...цілим фронтом з драконівськими методами та заходами розпочався колонізаторсько-адміністративний винародовлюючий похід проти нас, українців”.

Українська народна партія, створена на Волині у 1922 році обстоювала через чітку політичну платформу вирішення таких питань як територіальна автономія, проведення земельної реформи, вирішення мовно-освітніх, конфесійних, зрештою релігійних проблем.

Початок 1930-х рр. виявився продуктивним на становлення угодовських партій.

В 1931 році постала ВУО, яка намагалася піднести національну свідомість українців Волині, репрезентувати їх громадську думку та консолідувати національні сили, користуючись покровительством воєводи Г. Юзевського (наприклад, надання воєводським управлінням фінансової підтримки партійному виданню ВУО).

Волинське українське об'єднання — партія центристського спрямування, що займалося розбудовою суспільних, культурних, освітніх, господарських, релігійних установ у краї, спрямовуючи їх на позиції польсько-українського порозуміння. ВУО виникло завдяки підтримці волинського воєводи Генрика Юзевського і згуртувало навколо себе українських поміркованих діячів, насамперед, колишніх соратників Симона Петлюри, які погодилися на співпрацю з поляками.

Політику зміни структури сільського господарства, яка була складовою частиною „волинського експерименту”, активно підтримувало Волинське українське об'єднання. В одному з документів зазначалося, що парцеляцію необхідно проводити в інтересах місцевого населення, а умови її мусять бути вигідними для малоземельних селян. Вуовці також підтримували ліквідацію сервітутів, тобто права селян на спільне користування пасовищами і лісами. В цьому документі наголошувалося: „Ліквідація сервітутів є річчю, необхідною для господарського розвитку, але при цьому повинні бути забезпечені інтереси села”.

Яскравим прикладом угодовства було утворення у 1922 р. Польсько-української унії (ПУУ). Ініціатива її утворення належить ряду українських і польських діячів Волині. Не оминула увагою програма ПУУ й найзлободеннішої соціально-економічної проблеми регіону — земельної реформи. Вона трактувалася засобом для ліквідації мало-й безземелля селян незалежно від їх національності і віросповідання.

Найбільшим здобутком конформістів слід вважати внесок їх у розвиток політичного плюралізму в Другій Речі Посполитій.

Інтеграція угодовських сил у новоутворену державу була актом визначення суверенітету Другої Речі Посполитої та одним із методів для здобуття союзників у боротьбі проти більшовиків [7, 46, 47, 48].

Джерела та література:

1. Ідея національної державності в українському і польському визвольних рухах в історичній ретроспективі. Збірка наукових статей. — Житомир: Видавець В. Б. Котвицький, 2010. — 270 с.
2. Крамар Ю. В. Західна Волинь 1921-1939 рр.: національно-культурне та релігійне життя: монографія. — Луцьк: Вежа-Друк, 2015. — 404 с.
3. Лазарович М.В. Ілюстрована історія України: Короткий курс лекцій. — 3-тє видання, перероблене і доповнене. — Тернопіль: Джура, 2007. — 470 с.
4. Кучерепа М.М., Дави дук Р.П. Волинське українське об'єднання (1931-1939 рр.): Монографія. — Луцьк: Надстир'я, 2001. — 420 с.

5. Постельжук О. Інституціоналізація та діяльність українських угодовських партій та організацій у Західній Україні в 1919-1939 рр. Монографія. – Рівне: О. Зень, 2016. – 257 с.
6. Барматова С.Г. Політична соціологія. Курс лекцій. К., 2003. – 142 с.
7. Панишко Галина. Політика урядів Другої Речі Посполитої у створенні системи великого землеволодіння у Волинському воєводстві. – Луцьк: Вежа-Друк, 2017. – 164 с.

УДК 94(477.82)«1918/1939»:061.2:008:3

Микола Кучерепа

Просвіти і Просвітянські хати – українські національні культурні осередки Волині у міжвоєнний період

В статті проаналізовано діяльність і значення українських національних культурних осередків на Волині – Просвіти і Просвітянських хат. В статті зазначається, що внаслідок проведення в життя «волинського експерименту» воєвода Г. Юзевський під різними приводами знищив культурно-освітнє товариство «Просвіта» в краї і створив товариства, які мали впроваджувати в життя програму воєводи. На основі аналізу чисельних фактів автор дійшов висновку, що культурно-освітні організації, підпорядковані Волинському українському об'єднанню, всупереч сподівання польської влади, мало благодатний вплив на розвиток культури, освіти, літератури на Волині.

Ключові слова: Волинське воєводство, Волинське українське об'єднання, культурно-освітні товариства, народні хори, Просвіти, Просвітянські хати, Рідна хата.

Kucherepa M.M. Prosvita and Prosvita huts - Ukrainian national cultural centers of Volyn in the interwar period.

The article analyzes the activity and significance of the Ukrainian national cultural centers in Volhynia - Prosvita and Prosvita Hut. In the article it is noted that due to the implementation of the "Volyn experiment" voivod G. Yuzevsky destroyed the cultural and educational society "Prosvita" in the province under various acutenesses and created societies that were supposed to implement the program of governorates. On the basis of the analysis of numerical facts, the author came to the conclusion that cultural and educational organizations subordinated to the Volyn Ukrainian Association, contrary to the hopes of the Polish authorities, had little beneficial influence on the development of culture, education, and literature in Volyn.

Key words: Volyn Voivodship, Volyn Ukrainian Association, cultural and educational societies, folk choirs, Prosvita, Prosvita huts, Ridna Khata.

Актуальність теми. Нині значно зростає науковий інтерес до аналізу проблем відновлення, становлення й розвитку культурно-освітніх товариств на Волині у міжвоєнний період. На Волині у міжвоєнний період вони сприяли формуванню національної свідомості та патріотизму українців. Мешканці краю належно усвідомлювали необхідність таких організацій. Проте внаслідок проведення в життя воєводою Г. Юзевським так званого «волинського експерименту», «Просвіти» у краї були знищені, а в 30-х роках минулого століття за активного сприяння воєводи і Волинського українського об'єднання розвивалися громадські організації – «Просвітянські хати», «Рідні хати». Без аналізу діяльності цих інституцій було б неможливим виявити якісний культурний поступ нації.

Актуальність заявленої теми визначається ще й тим, що просвітянський рух відіграє особливо важливу роль у перехідні епохи, у період становлення громадянського суспільства. Нині на шляху побудови демократичної, правової держави і формування громадянського суспільства знову постають значні проблеми. А тому набутий досвід проведення культурно-просвітницької роботи повітовими «Просвітами», «Просвітянськими хатами» і «Рідними хатами» на Волині у період між двома війнами дозволяє повніше осягнути суть, значення і роль громадських організацій у сучасній українській державі.

Предметом дослідження є діяльність товариств «Просвіта» і «Просвітянські хати» у Волинському воєводстві у міжвоєнний період (1921–1939 рр.).

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Аналіз літератури показує, що науковці приділяли більше уваги діяльності «Просвіт» на Волині і в Галичині, а «Просвітянські хати» лише в небагатьох випадках ставали предметом дослідження. Зокрема, першою узагальнюючою працею з історії «Просвіти» у Галичині стали «Нарис історії “Просвіти”» [18], які з'явилися з нагоди відзначення 125-